

درس ۴

من عضو گروه هستم

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان با یادگیری این درس بتوانند :
- ۱ مفهوم گروه را بیان کنند و گروه را از غیر گروه تشخیص دهند.
 - ۲ نکات مربوط به عضو مؤثر گروه بودن را بیان و رعایت کنند.
 - ۳ با راهنمایی معلم، یک گروه تشکیل دهند و فعالیت‌هایی انجام دهند.
 - ۴ دربارهٔ انتخاب و خصوصیات نماینده و انتظارات خود از شورای دانش‌آموزی مدرسه، اظهار نظر کنند.
 - ۵ معنی و مفهوم شورا را بیان کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

کتاب درسی، مقوا و ماژیک، تعدادی تصویر از فعالیت‌های گروه‌های مختلف اجتماعی.

آماده کنید

تصویر صفحه ۱۶ را به دانش‌آموزان نشان دهید و از آنها بخواهید در مورد این تصاویر با یکدیگر گفت‌وگو کنند و فعالیت ۱ و ۲ را انجام دهند. شما می‌توانید تصاویر بیشتری از فعالیت‌های گروه‌های مختلف مثلاً گروه هلال احمر و غیره را به دانش‌آموزان، نشان دهید. سپس با جمع‌بندی فعالیت ۱ و ۲، مفهوم گروه را توضیح دهید.

آموزش دهید

برای تحکیم یادگیری و اینکه مطمئن شوید دانش‌آموزان مفهوم گروه را درک می‌کنند و آن را از جمعی که گروه نیستند تشخیص می‌دهند، فعالیت ۳ صفحه ۱۷ را اجرا کنید.

پاسخ فعالیت‌های صفحه ۱۷

فعالیت ۳

- دانش‌آموزان که به یک اردو می‌روند، گروه هستند؛ چون دارای فعالیت و هدف مشترکی هستند.
- افرادی که در یک فروشگاه بزرگ مشغول خریدند، گروه نیستند؛ چون هرکدام برای خودشان خرید می‌کنند.
- بیمارانی که در مطب یک پزشک منتظر نشسته‌اند، گروه نیستند؛ زیرا پس از ملاقات پزشک به منزل خود می‌روند و فعالیت و هدف مشترکی ندارند.
- دانش‌آموزانی که یک روزنامه دیواری تهیه می‌کنند، گروه هستند؛ چون دارای فعالیت و هدفی مشترک هستند.

فعالیت ۴: از بچه‌ها بخواهید اگر عضو گروه‌های دیگری هستند در کلاس توضیح دهند؛ مانند عضویت در گروه تئاتر، گروه سرود و یا تیم والیبال و نظایر آن.

فعالیت ۵: از دانش‌آموزان بپرسید اگر در کارهای گروهی دچار مشکل شده‌اند به‌عنوان تجربه برای دوستان خود بازگو کنند.

یکی از نکات مهم در بحث گروه‌ها و فعالیت‌های گروهی، میزان مشارکت و تأثیرگذاری آنها در این امر است. شاید خود شما هم تجربه کرده‌اید که در کارهای گروهی یک یا دو نفر از اعضا، همیشه فعال و پرجنب‌وجوش هستند، اما افراد دیگر هیچ نوع فعالیتی انجام نمی‌دهند و از امتیازات دیگران استفاده می‌کنند. بنابراین، یکی از مشکلات کارهای گروهی، عدم مشارکت همگانی در فعالیت‌ها است. پس از آنکه دانش‌آموزان در مورد مشکلات کار گروهی، طرح مسئله کردند، نکات مهم، «عضو مؤثر بودن در گروه» را آموزش دهید. سپس از دانش‌آموزان بخواهید با خط خوش این نکات را روی مقوا بنویسند و به دیوار کلاس نصب کنید تا برای مدتی این نکات جلوی چشمان آنها باشد.

● با خواندن آیه ۳۸ سوره شورا، اهمیت مشورت و همفکری را برای بچه‌ها بازگو کنید. با ذکر مثال‌هایی به انجام بهتر کارها و استفاده از توان افراد و قدرت تفکر دیگران اشاره کنید. از دانش‌آموزان بخواهید اگر در کارهایی با پدر و مادر یا دوستان خود مشورت کرده و از این مشورت، بهره برده‌اند، در کلاس تعریف کنند. برای آنکه دانش‌آموزان یک کار مشورتی انجام دهند، از آنها بخواهید فعالیت ۷ را انجام دهند. در این فعالیت قرار است بچه‌ها با هم مشورت کنند و یک نام برای گروه محیط‌زیستی خود انتخاب نمایند. وقتی همه دانش‌آموزان نظر خود را بگویند و برای نامی که انتخاب می‌کنند، دلیل بیاورند، می‌توانند بر روی یک نام به توافق برسند. این نکته که آنها به نظرات یکدیگر توجه کنند، هدف اصلی این فعالیت است.

● در این بخش توضیح دهید مشورت کردن فقط در سطح خانه و مدرسه، صورت نمی‌گیرد؛ بلکه در محله، کارخانه، شهر و روستا نیز افراد برای اداره بهتر کارها و حل مشکلات با یکدیگر مشورت می‌کنند و شورا تشکیل می‌دهند.

یکی از موارد مهمی که باید آموزش داده شود بحث شوراهای دانش‌آموزی است. نکته قابل توجه این است که تدریس این موضوع، تقریباً هم‌زمان با اجرای انتخابات شورای دانش‌آموزی در مدارس است. دانش‌آموزان از پایه سوم می‌توانند در انتخابات شرکت کنند و نامزد شورای مدرسه شوند. از مسئولان مدرسه به خصوص مدیر بخواهید که این انتخابات به‌طور جدی در مدرسه برگزار شود. پس از انتخابات، پیگیر برگزاری جلسات شورای دانش‌آموزی باشید، زیرا دانش‌آموزان در این شرایط سنی، رأی دادن و برگزاری انتخابات صحیح و سالم را تجربه می‌کنند و یاد می‌گیرند که نظرات و خواسته‌های خود را با رأی دادن بیان کنند.

از بچه‌ها بخواهید فعالیت ۳ به کار ببندیم صفحه ۲۰ را انجام دهند و در کلاس نماینده‌ای را نامزد (کاندیدا) کنند. داوطلبان باید برنامه‌هایی برای اداره بهتر مدرسه، پیشنهاد کنند. سپس، فعالیت‌های شماره ۸ و ۹ و ۱۰ را از طریق بحث و گفت‌وگو در کلاس انجام دهید.

به پایان ببرید

دانش‌آموزان را راهنمایی کنید تا فعالیت شماره ۴ صفحه ۲۰ به کار ببندیم را در کلاس اجرا کنند و دانش‌آموزان هر گروه باید بتوانند فرم مخصوص گروه خود را پر کنند؛ سپس درباره فعالیت‌های گروه خود به معلم گزارش دهند. پرونده این فعالیت تا پایان سال تحصیلی باز است و شما فعالیت‌های دانش‌آموزان را در نظر بگیرید.

محورهای عمده ارزشیابی

مطابق با انتظارات یادگیری، بیان مفهوم گروه، تمیز گروه از غیرگروه، رعایت نکات کار گروهی، انتخاب نماینده، اظهارنظر و بحث گروهی از محورهای عمده ارزشیابی این درس است و همان‌طور که ملاحظه می‌شود، بیشتر در حیطه ارزشیابی مستمر و آزمون عملکردی و ارزیابی از طریق چک‌لیست مشاهده و بررسی رفتار و فعالیت قرار می‌گیرد.

مثال :

نام گروه : مهربانی نام اعضای گروه : پریسا آینه‌وند، زهرا اربابی، مهسا محمدی، نیلوفر رشیدی، آیدا دل افروز
هدف گروه : همدلی با کودکان دچار معلولیت
مقررات گروه :
وظیفه هر یک از اعضای گروه : ۱ ۲

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

مبحث عضو مؤثر بودن گروه در کتاب پایه پنجم، فرصت خوبی برای تربیت اجتماعی در زمینه کار گروهی فراهم می‌کند. این فرصت را مغتنم بشمارید و با آموزش نکات و جنبه‌هایی که دانش‌آموزان باید در کارهای گروهی رعایت کنند، در طی سال تحصیلی، مهارت‌های آنها را در مشارکت در زمینه‌های مختلف ارتقا دهید.

سرزمین ما

فصل دوم

درس ۵	جمعیت ایران	درس ۸	راه‌ها و حمل و نقل (۱)
درس ۶	منابع آب در ایران	درس ۹	راه‌ها و حمل و نقل (۲)
درس ۷	نواحی صنعتی مهم ایران	درس ۱۰	کشور ما چگونه اداره می‌شود؟

راهنماها یا حوزه‌های موضوعی	مفاهیم کلیدی
زمان، تداوم و تغییر	تغییر و تحول، پیشرفت
نظام اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> حقوق و قوانین مستولیت‌ها و تکالیف نهادهای و مؤسسات اجتماعی
راهنماها یا حوزه‌های موضوعی	مفاهیم کلیدی
فضا و مکان	<ul style="list-style-type: none"> پراکندگی انسان با محیط حفاظت از محیط
منابع و فعالیت‌های اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> منابع و نظام‌های اقتصادی فعالیت‌های اقتصادی
ارزش‌ها و نگرش‌ها	مسئولیت‌پذیری
مهارت‌های کاوشگری	بررسی و کاوش، برقراری ارتباط، خلاقیت، مشارکت، واکنش شخصی و اظهارنظر

انتظارات یادگیری

انتظار می‌رود دانش‌آموزان با یادگیری این درس بتوانند :

- مفهوم جمعیت را از طریق پرس‌وجو دربارهٔ تعداد جمعیت مدرسه و کلاس و نظایر آن، بیان کنند.
- چگونگی افزایش جمعیت و چند مورد از مزایای افزایش جمعیت در کشور ما را بیان کنند.
- با توجه به نمودار، تعداد جمعیت ایران در دهه‌های گذشته و حال را با هم مقایسه کنند.
- علل پراکندگی جمعیت در ایران را توضیح دهند و در مورد هر ناحیه، مثالی بزنند.
- دلایل مهاجرت جمعیت از یک مکان به مکان دیگر را فهرست کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

کتاب درسی، نقشهٔ ایران، کاربرگهٔ شمارهٔ ۳، پوستری که عوامل جاذبه و دافعهٔ جمعیت را نمایش بدهد.

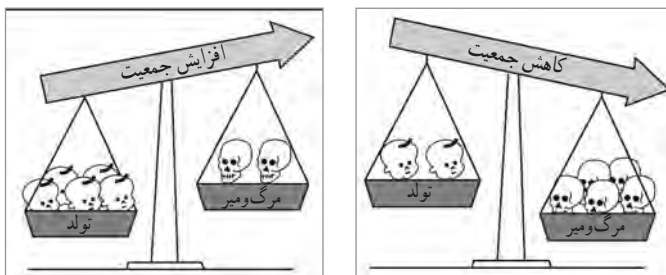
آماده کنید

با نشان دادن تصاویر صفحهٔ ۲۲، توجه بچه‌ها را به مفهوم «جمعیت» جلب کنید. سپس از آنها بپرسید کلمهٔ «جمعیت» چه مفهومی را به ذهن آنها می‌آورد. با استفاده از روش بارش مغزی، پاسخ‌ها را روی تخته بنویسید. برای آمادگی این درس از آنها بخواهید به چند گروه تقسیم شوند و فعالیت‌های ۱، ۲ و ۳ را انجام دهند. قبلاً با مسئولین مدرسه صحبت کنید که هنگام مراجعهٔ دانش‌آموزان برای پرس‌وجو دربارهٔ جمعیت کلاس‌ها و مدرسه، با آنها همکاری کنند.

وقتی دانش‌آموزان این فعالیت‌ها را انجام دادند، مفهوم «جمعیت» را تعریف کنید و همچنین تعداد جمعیت شهر یا روستای محل زندگی آنان را (فعالیت ۵) به آنها بگویید.

آموزش دهید

به طور کلی، برای محاسبهٔ رشد یا افزایش جمعیت، دو عامل «موالید» و «مرگ و میر» را در نظر می‌گیرند.

با فهم این دو نکته، دانش‌آموزان با کاهش و افزایش جمعیت در یک مکان آشنا می‌شوند. از دانش‌آموزان بخواهید نمودار افزایش جمعیت صفحه ۲۴ را بخوانند. توجه کنید خواندن نمودار یکی از مهارت‌های لازم برای فهم مطالب است. به آنها توضیح دهید که در این نمودار، هر آدمک معادل ۵ میلیون نفر است و اجازه دهید بچه‌ها آدمک‌ها را در هر ستون بشمارند. سپس توضیح دهند که از این نمودار نتیجه می‌گیرند که جمعیت کشورها، همواره در حال افزایش بوده است. این نمودار، میزان جمعیت کشور را در هفت دوره سرشماری نشان می‌دهد.

● در مرحله بعد از دانش‌آموزان بخواهید نظرات افراد را در صفحه ۲۳ درباره خوبی‌های افزایش جمعیت بخوانند و نظر خود را نیز بیان نمایند و در این زمینه گفت‌وگو کنند.

● یکی از مفاهیم عمده در آموزش جغرافیا مفهوم «پراکندگی» است که با استفاده از نقشه، آموزش داده می‌شود. از دانش‌آموزان بخواهید نقشه صفحه ۲۵ را با دقت مشاهده کنند و با استفاده از راهنمای نقشه بگویند در کدام نواحی تراکم نقاط زیاد و در کدام نواحی تعداد نقاط کم است و نتیجه‌گیری کنید که توزیع جمعیت در ایران یکسان نیست. سپس آنها را به چهار گروه تقسیم کنید و بخواهید هر کدام ویژگی‌های جمعیت یک ناحیه را بررسی و علل تراکم کم یا زیاد را در آن ناحیه، توضیح دهند.

برای تحکیم یادگیری از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت‌های ۶، ۷ و ۸ را انجام بدهند.

۶ ناحیه ۱، تهران و کرج؛ ناحیه ۲، رشت، ساری و گرگان؛ ناحیه ۳، تبریز، اصفهان و مشهد؛ ناحیه ۴، برای اطلاع معلم طبس و بیرجند.

● آموزش مفهوم مهاجرت ممکن است در ابتدا ساده نباشد. بهتر است از جلسه قبل از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت شماره ۱۱ صفحه ۲۶ را انجام دهند و نتیجه را با علل آن در کلاس بگویند. به این ترتیب، شما به آنها می‌فهمانید که ممکن است تعدادی از آنها خود یا خانواده‌شان در مکان دیگری متولد شده و بعداً در این شهر یا روستا ساکن شده باشند. البته این پدیده در شهرهای بزرگ بیشتر مشاهده می‌شود.

می‌توانید از آنها پرسید اگر قرار باشد در آینده برای زندگی به مکان دیگری بروند، کجا را انتخاب می‌کنند؟ چرا؟ با این پرسش مفهوم مهاجرت بهتر درک می‌شود.

یکی از روش‌های مؤثر آموزش، تصویرخوانی است. از تصاویر صفحه ۲۶ استفاده کنید. بهتر است شما عوامل دافعه و جاذبه جمعیت را روی ۲ مقوای جداگانه تهیه کنید (ترسیم کنید یا تصاویری را بچسبانید) و در کلاس نصب کنید. شما می‌توانید موارد دیگری نیز به تصاویر بخش جاذبه یا دافعه اضافه کنید. توجه دانش‌آموزان را به تصویر افرادی که ناحیه «الف» را ترک می‌کنند و به ناحیه «ب» می‌روند، جلب کنید و فعالیت‌های ۹ و ۱۰ صفحه ۲۶ را انجام دهید.

۹ الف) خشکسالی، کمبود آب، کمبود درآمد و شغل، جنگ، کاهش بارندگی و ...
 ب) شرایط شغلی بهتر، درآمد بیشتر، امکانات درمانی و تحصیلی و رفاهی بهتر (دانشگاه، بیمارستان، فروشگاه، مراکز تفریحی و ...).

در فعالیت شماره ۱۰، بچه‌ها را در یک موقعیت جدید، قرار دهید و از آنها بخواهید پیشنهادهایی برای ماندن در سرزمین «الف» و مهاجرت نکردن به سرزمین «ب»، ارائه کنند. با این فعالیت دانش‌آموزان تفکر و جست‌وجوی راه حل و پیشنهاد را تمرین می‌کنند.

۱۰ دانش‌آموزان ممکن است نظرات مختلفی بیان کنند. برای مثال:
 ● در سرزمین «الف»، روش‌هایی برای اینکه آب را ذخیره کنند و یا آن را هدر ندهند، به وجود بیاورند؛ شغل ایجاد کنند؛ امکانات آموزشی بهتر مانند دانشگاه به وجود بیاورند؛ امکانات تفریحی مثل بوستان، شهر بازی، کتابخانه، سینما ایجاد کنند و درمانگاه‌ها و بیمارستان‌های مجهز بسازند و ...

به پایان ببرید

مفاهیم مهم درس را مرور و خلاصه کنید. به عنوان تکلیف پایانی، از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگ شماره ۳ را در طی چند روز کامل کنند. به آنها فرصت کافی بدهید تا بتوانند به دفتر مدرسه مراجعه کنند. کاربرگ‌ها را کنترل کنید و مطمئن شوید که دانش‌آموزان مهارت پر کردن جدول و رسم نمودار را که از مهارت‌های مهم کاوشگری است، به خوبی یاد گرفته‌اند.

شما ممکن است یک فعالیت که جنبه خلاقیتی دارد به دانش‌آموزان بدهید تا انجام دهند. برای مثال از افراد داوطلب بخواهید یک نقاشی درباره مهاجرت بکشند و در صورت امکان عوامل جاذبه یا دافعه که موجب این مهاجرت شده‌اند را در تصویر خود نمایش دهند.

محورهای عمده ارزشیابی

دانش‌آموزان باید در بیان معنای جمعیت، چگونگی افزایش جمعیت، بحث در مورد مزایای افزایش جمعیت در ایران، خواندن نمودار افزایش جمعیت در ایران، توضیح علل پراکندگی جمعیت در ایران با توجه به نقشه و بیان مفهوم مهاجرت و عوامل جاذبه و دافعه در مهاجرت، توانایی داشته باشند. برای این منظور از ابزارهایی چون چک‌لیست مشاهده رفتار و بررسی فعالیت‌های کاوشگری و آزمون شفاهی و کتبی استفاده می‌شود.

ملاحظات تدریس/ دانستنی‌های معلم

- برای انجام فعالیت‌های کاوشگری این درس که شامل سرشماری جمعیت کلاس‌های مدرسه و تهیه جدول و نمودار است، مسئولین مدرسه را توجیه کنید که با دانش‌آموزان همکاری کنند و آمارها را در اختیار آنها قرار دهند.
- برای انجام فعالیت مربوط به پرس‌وجو درباره مهاجرت، خانواده‌ها را توجیه کنید که اطلاعات لازم را درباره مهاجرت خود یا افراد فامیل و علل آن در اختیار دانش‌آموزان قرار دهند.
- به طور کلی برای محاسبه رشد جمعیت دو عامل «موالید» و «مرگ و میر» را در نظر می‌گیرند.

$$۱۰۰ \times (\text{میزان مرگ و میر} - \text{میزان موالید}) = \text{رشد طبیعی جمعیت}$$

میزان مرگ و میر - میزان موالید : مثال

$$\text{در هزار } ۲۱ = ۱۸ (\text{در هزار}) - ۳۹ (\text{در هزار})$$

$$\text{درصد رشد طبیعی } ۲/۱\% = \frac{۲۱}{۱۰۰} \times \frac{۱۰۰}{۱}$$

جمعیت ثابت می‌ماند \rightarrow مرگ و میر = موالید

جمعیت افزایش می‌یابد \rightarrow مرگ و میر > موالید

جمعیت کاهش می‌یابد \rightarrow مرگ و میر < موالید

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان با یادگیری این درس بتوانند :
- چگونگی تشکیل یک رود را بیان کنند و روی مدل نشان دهند.
 - منابع آب شیرین را نام ببرند و توضیح دهند.
 - روی نقشه پراکندگی رودها، رودهای مهم ایران، مصب یا شهرهایی که از آنها عبور می‌کنند را نشان دهند و نام ببرند.
 - علل کم‌آبی کشور ایران را بیان کنند.
 - چند مورد از عوامل آلوده‌کننده آب را فهرست کنند.
 - چگونگی حفاظت از منابع آب را بیان کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

کتاب درسی، کره جغرافیایی، کاربرگه شماره ۴، مدل تشکیل رود از سرچشمه تا مصب، نمایش فیلم و اسلاید از رودهای محل زندگی.

آماده کنید

درس را با فعالیت شماره ۱ صفحه ۲۷ شروع کنید. از دانش‌آموزان بخواهید به طور گروهی همفکری و مشکلات یک روز بدون آب را فهرست کنند.

آنها ممکن است به مواردی چون تشنگی، نظافت شخصی، شست‌وشوی میوه و سبزی و پختن غذا و حتی غذا خوردن اشاره کنند. این تصورات به بچه‌ها کمک می‌کند که به اهمیت آب بیشتر پی ببرند.

فعالیت ۲ نیز نوعی ارزشیابی تشخیصی است که دانش‌آموزان با استفاده از معلومات سال قبل خود پاسخ می‌دهند که مهم‌ترین تمدن‌ها در کنار رودها شکل گرفته‌اند، زیرا امکان کشاورزی و تولید غذا که اساس وجود تمدن‌های گذشته بوده، با وجود آب امکان‌پذیر می‌شده است.

آموزش دهید

یک کرهٔ جغرافیایی به کلاس ببرید و اقیانوس‌ها و دریاها را روی کره نشان دهید تا ملاحظه کنند که بیشتر سطح زمین ($\frac{2}{3}$) را آب‌ها پوشانده‌اند. از آنها بپرسید چرا این آب‌ها برای آشامیدن، کشاورزی و شست‌وشو، قابل استفاده نیستند. سپس نتیجه‌گیری کنید که انسان آب شیرین مورد نیاز خود را از برف و باران به دست می‌آورد.

روی تابلو این موارد را بنویسید.

به منظور آموزش چگونگی تشکیل رود، تصویر صفحهٔ ۲۸ را با کمک دانش‌آموزان توضیح دهید و شماره‌ها را که مراحل تشکیل رود از سرچشمه تا مصب است با آنها مرور کنید (بهرتر است با کمک دانش‌آموزان مدل سه‌بعدی را با استفاده از گچ، گل رس یا کاغذ بسازید و آن را رنگ‌آمیزی کنید و از بچه‌ها بخواهید روی مدل، بخش‌های مختلف را نشان و توضیح دهند). فعالیت‌های ۳، ۴ و ۵ صفحهٔ ۲۸ را در کلاس انجام دهید.

فعالیت ۳ :

۱ منبع‌های سرچشمه رود؛

۲ تشکیل جویبار؛

۳ به هم پیوستن جویبارها و تشکیل رود؛

۴ ورود به دریا.

فعالیت ۴ : زیرا منبع ذوب برف‌ها و جاری شدن آنها به صورت آب است.

فعالیت ۵: به منظور تحکیم یادگیری این بخش از بچه‌ها بخواهید کاربرگه شماره ۴ را کامل کنند. بخش مهم این کاربرگه، ارائه پیشنهاد توسط دانش‌آموزان است. پاسخ‌ها ممکن است متفاوت باشند. مثال:

کاربرگه‌ی شماره‌ی ۴

تشکیل یک رود

الف- جای هر یک از موارد زیر را بر روی تصویر با شماره مشخص کنید.

ب- به نظر شما مردم روستا برای استفاده‌ی بهتر از آب چه کارهایی می‌توانند انجام دهند؟ به آنها پیشنهاد بدهید.

- ۱- در موقع تابش شدید آفتاب مزارع خود را آبیاری نکنند.
- ۲- مراقب بهداشت آب باشند و از ریختن زباله در آب‌ها خودداری نمایند.
- ۳-

■ آب‌ها را آلوده نکنند. زباله‌ها را در آب نریزند؛
 ■ محصولاتی کشت کنند که به آب زیاد نیاز نداشته باشد؛
 ■ از آبیاری قطره‌ای برای آبیاری مزارع استفاده کنند؛
 ■ موقع بارندگی، آب باران را در فضایی مناسب ذخیره کنند و نگذارند آب‌ها به هدر بروند؛
 ■ در صورت امکان، روی فضاهایی که آب گذر می‌کند را بیوشانند تا از تبخیر آن جلوگیری شود.
 دانش‌آموزان در سال گذشته، در کتاب علوم با چگونگی تشکیل آب‌های زیرزمینی آشنا شده‌اند.
 شما می‌توانید با نمایش تصاویر و اسلایدهایی از قنات و چشمه و توضیحی دربارهٔ آنها، این دو پدیدهٔ طبیعی و انسانی را توضیح دهید.

اگر در محل زندگی شما قنات یا چشمه‌ای وجود دارد، حتماً دانش‌آموزان را به دیدن آنها ببرید.
 ● به منظور شناخت بهتر دانش‌آموزان از رودهای مهم ایران و پراکندگی ایران، فعالیت نقشه‌خوانی صفحهٔ ۲۹ را انجام دهید. اجازه دهید دانش‌آموزان با مشاهدهٔ نقشه، خود پاسخ پرسش‌ها را پیدا کنند.

۱ اروندرود

۲ زربنده‌رود، سیمینه‌رود، تلخه‌رود

۳ جاجرود و کرج

۴ اترک، ارس و سفیدرود

۵ کارون (اهواز)، زاینده‌رود (اصفهان)

۶ قزل‌اوزن و شاهرود

● پس از آشنایی با رودهای مهم و مکان و موقعیت آنها روی نقشه، بحث و گفت‌وگو ترتیب دهید و فعالیت‌های ۷ و ۸ کتاب را انجام دهید.

روستانشینان برای آبیاری مزارع و باغ‌ها، دامپروری، شست‌وشو، پختن غذا، آشامیدن و...، شهرنشینان برای شست‌وشو، پختن غذا، کارخانه‌ها، آبیاری بوستان‌ها و فضاهای سبز و آشامیدن استفاده می‌کنند.
 دامنهٔ بحث را به موضوع ایران، کشوری کم‌آب بکشانید.

بحران آب یکی از مهم‌ترین مشکلات کشور ما در آینده خواهد بود. بنابراین، به موضوع کم‌آبی به طور جدی توجه کنید و دانش‌آموزان را نسبت به آن حساس نمایید.

از طریق پرسش و پاسخ، علل کم آب بودن ایران را از دانش آموزان جویا شوید :

- میزان بارندگی کم (کمتر از ۲۵۰ میلی متر در سال)؛
- وسعت ناحیه گرم و خشک (بخش عمده ای از کشور ما را بیابان ها و کویرها تشکیل می دهند)؛
- کم بودن رودهای پرآب و دائمی؛
- خشک شدن رودهای فصلی در تابستان و دوره گرما؛
- شور بودن آب بعضی از رودها به دلیل عبور از نمکزارها.

برای فهم بهتر نمونه هایی از مصرف نادرست آب، از تصاویر صفحه ۲۸ استفاده کنید. از دانش آموزان بخواهید هر تصویر را توضیح دهند و سپس پیشنهادی برای جلوگیری از آن روش غلط ارائه کنند. برای مثال به جای استفاده از شیلنگ آب، از جارو برای تمیز کردن حیاط استفاده شود. به جای استفاده از شیلنگ آب با چند سطل آب، خودرو را بشویند.

بهتر است شما از تصاویر دیگری علاوه بر تصاویر کتاب برای فهم بهتر موضوع استفاده کنید. از عوامل مهم دیگری که موجب می شود ما منابع آب را از دست بدهیم و با کمبود آب مواجه شویم، آلوده کردن آب ها است.

از دانش آموزان بخواهید تصویر پایین صفحه ۳۱ را توضیح دهند و بگویند رود در این تصویر با چه آلودگی هایی مواجه می شود؟ در هر مورد چه کار درستی را پیشنهاد می کنند؟ ورود سموم کشاورزی به داخل آب، ورود فاضلاب های خانه های مسکونی، ورود پساب و فاضلاب سمی کارخانه ها، ورود نخاله های ساختمانی و زباله به آب.

فعالیت ۱۱ : زیرا این رودها از نمکزارها و نواحی شور عبور می کنند.

به پایان ببرید

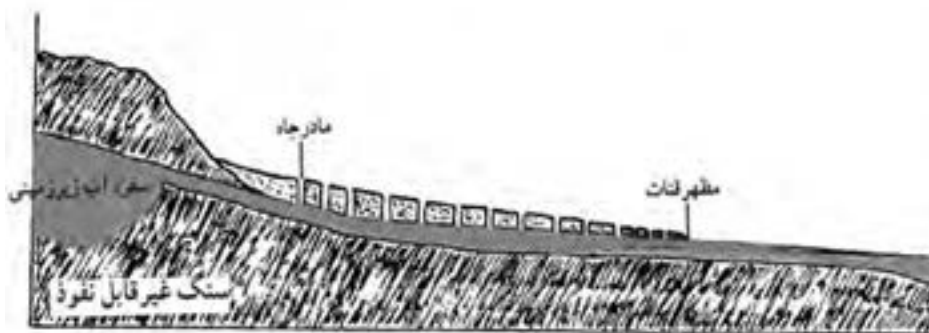
مفاهیم اصلی درس را خلاصه و مرور کنید. به عنوان تکلیف منزل از دانش آموزان بخواهید همه آنها فعالیت ۱ به کار ببندیم صفحه ۵۴ را انجام دهند. سپس دانش آموزان را به چند گروه تقسیم کنید و از هر گروه بخواهید به طور داوطلبانه یکی از فعالیت های شماره ۱۲ صفحه ۳۱ که یک فعالیت خلافتی است را دانش آموزانی که داوطلب هستند و ذوق و علاقه نوشتن دارند، انجام دهند.

محورهای عمده ارزشیابی

متناسب با انتظارات یادگیری، توضیح مراحل تشکیل رود و نمایش آن بر روی کاغذ

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

- برای آموزش مؤثر این درس لازم است که خانواده‌ها نیز نسبت به مصرف بهینه آب حساس شوند و از روش‌های مصرف بهینه و جلوگیری از اسراف آب، آگاه شوند. بهتر است جلسه‌ای با خانواده‌ها بگذارید و آنها را نسبت به موضوع توجیه کنید.
- انتظار می‌رود با آموزش مؤثر این درس، تغییری در نگرش و رفتار دانش‌آموزان نسبت به موضوع آب پدید بیاید. در طی سال تحصیلی این نگرش و رفتار را در محیط مدرسه زیر نظر بگیرید و از خانواده‌ها نیز تغییر رفتار را از طریق فرم‌های ارزیابی، جویا شوید.
- میزان مصرف مجاز آب برای یک فرد در شبانه‌روز 15° لیتر تعیین شده است، اما در ایران متوسط مصرف در شبانه‌روز بین 25° تا 30° لیتر است.
- قنات یکی از ابداعات ایرانیان باستان است. بیش از دوهزار سال پیش، مردم ایران برای مقابله با کمبود آب در نواحی خشک، قنات حفر می‌کردند و از آب‌های زیرزمینی استفاده می‌نمودند. بعدها دانش و مهارت حفر قنات از ایران به کشورهای دوردست و هم‌جوار منتقل شد.

ساختمان قنات

انتظارات یادگیری

- از دانش‌آموزان انتظار می‌رود با یادگیری این درس بتوانند :
- مفهوم صنعت (تبدیل مواد اولیه به کالا در کارخانه) را توضیح دهند و با ذکر مثال داده‌ها و ستانده‌ها را در یک کارخانه مثال بزنند.
 - تفاوت کارگاه‌های کوچک در قدیم را با صنایع کارخانه‌ای امروزی، بیان کنند.
 - تفاوت صنایع مادر و صنایع مصرفی را با ذکر مثال بیان کنند.
 - بر روی نقشه، پراکندگی صنایع مادر را نشان دهند و دو صنعت مهم مادر کشور ایران را نام ببرند.
 - پس از بازدید از یک کارخانه، درباره آن گزارشی تهیه کنند.

مواد و وسایل مورد نیاز

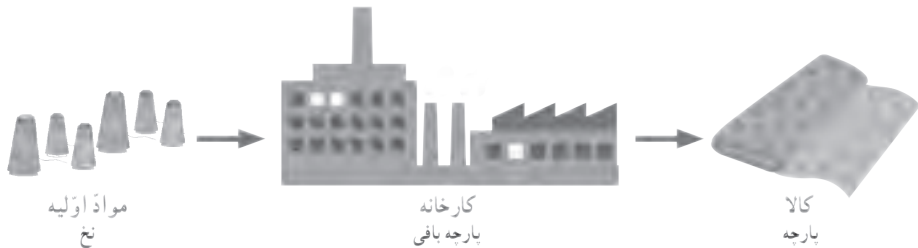
کتاب درسی، نقشه صنایع ایران، کاربرگه شماره‌های ۵ و ۶. نمایش فیلم صنایع مادر و فیلم کارخانه تولید کفش در کلاس (لوح فشرده ضمیمه کتاب)

آماده کنید

در روز ارائه این درس، چند کالا که محصول کارخانه‌ای هستند را به کلاس ببرید (مانند بشقاب، پارچه، رب گوجه‌فرنگی، اسباب‌بازی، انبردست، دفتر، مداد و ...). دانش‌آموزان در سال سوم ابتدایی با منابع مختلف طبیعی و نقش آنها در تولید کالاها آشنا شده‌اند. برای مرور مطالب، از آنها بخواهید بگویند برای تولید هریک از این کالاها از کدام منابع استفاده شده است؟ برای مثال، پارچه از نخ درست شده و نخ ممکن است طبیعی یا مصنوعی باشد. نخ طبیعی از گیاه پنبه یا پشم گوسفند به دست می‌آید. در قوطی رب گوجه‌فرنگی، فلز به کار رفته است که فلز را از معادن استخراج کرده‌اند و گوجه‌فرنگی از مزرعه کشاورزی به دست آمده است.

حالا سؤال کنید این منابع طبیعی در کجا و چگونه تبدیل به این کالاها شده‌اند؟ دانش‌آموزان باید به «کارخانه» اشاره کنند.

با اشاره به مفهوم کارخانه و تصویر صفحه ۳۲ کتاب، مفهوم صنعت را توضیح دهید.

صنعت: مواد اولیه را به کارخانه می‌برند و تغییراتی روی آنها به وجود می‌آورند و آنها را به کالای مورد نیاز تبدیل می‌کنند. به منظور تحکیم یادگیری این بخش و تأکید بر تغییر مواد اولیه، از دانش‌آموزان بخواهید کاربرگ شماره ۵ را در کلاس انجام دهند.

رب گوجه‌فرنگی	←	گوجه‌فرنگی، ورقه فلزی (بسته‌بندی)
ماکارونی	←	آرد گندم، پلاستیک (بسته‌بندی)
پنیر و ماست	←	شیر، پلاستیک (بسته‌بندی)
کتاب	←	کاغذ
خودرو	←	فولاد، شیشه، پلاستیک، چرم، مس، ورقه فلزی
پتو	←	پشم، نخ
قابلمه	←	پلاستیک، ورقه فلزی
مداد	←	چوب، زغال
تنگ و لیوان	←	شیشه
مبلمان	←	چوب + پارچه + چرم
کیسه زباله	←	پلاستیک
کیف	←	چرم، پارچه، پلاستیک، فلز

آموزش دهید

● یک کلاه بافتنی دست‌باف دانش‌آموزان را به آنها نشان دهید و بگویید به نظر شما مادر دانش‌آموز چقدر وقت صرف بافتن آن نموده است؟ سپس توضیح دهید که این کالا با دست تولید شده است، اما در کارخانه در مدت کوتاهی، تعداد بسیار زیادی از آنها تولید می‌شود. توجه دانش‌آموزان را به تصاویر کارگاه کوچک کفش‌دوزی و کارخانه تولید کفش جلب کنید و از آنها بخواهید متن را بخوانند.

شما ممکن است در مورد کالاهای تولید شده در کارگاه‌های کوچک و کارخانه‌های بزرگ مثال‌های دیگری بیاورید. مثلاً یک مغازه خیاطی که دو سه دست لباس در روز تولید می‌کند و کارگاه بزرگ تولیدی که تعداد زیادی افراد در آن مشغول به کارند و تولید انبوه دارند.

● هر کارخانه دارای ورودی و خروجی (input – output) یا داده و ستاده است. بهتر است تصویر صفحه ۳۳ کتاب را با کمک دانش‌آموزان روی سه ورق مقوا ترسیم کنید. در بخش کالا ممکن است تصاویر دیگری روی مقوای آنان بچسبانید. سه تکه مقوا را روی تخته بچسبانید و از دانش‌آموزان بخواهید داده‌ها یا هر آنچه که یک کارخانه برای تولید کالا به آن نیاز دارد را نام ببرند. هریک از داده‌ها را توضیح دهید. برای مثال برای خرید زمین کارخانه و دستگاه‌ها به پول نیاز داریم و... به منظور فهم بهتر موضوع کاربرگ شماره ۶ را در کلاس اجرا کنید.

اجازه بدهید دانش‌آموزان متن را با دقت بخوانند و عوامل تولید (داده‌ها) را از متن استخراج کنند و در جدول بنویسند.

نیروی کار :	۶۵۰۰ کارگر	۹۰۰ نفر کارمند
انرژی مورد نیاز :	برق	
مواد اولیه :	پلاستیک، فولاد، چرم، چوب، شیشه و...	
سرمایه، ماشین‌آلات :	ساختمان کارخانه، ۷ سالن تولید، ماشین‌آلات، پول برای خرید مواد اولیه و دستمزد کارکنان	

در صورت امکان فعالیت ۳، بازدید از یک کارخانه را اجرا کنید تا دانش‌آموزان از نزدیک با فعالیت‌های یک کارخانه، بخش‌های مختلف تولید، تعداد کارکنان و کارگران و... آشنا شوند و بتوانند تولید کالا را مشاهده نمایند و با کارگران هر بخش گفت‌وگو کنند. سپس گزارش نویسی مختصر در قالب یک جدول را به آنها آموزش دهید.

● پس از آنکه دانش‌آموزان به خوبی با مفهوم صنعت و فعالیت‌های یک کارخانه آشنا شدند، انواع صنایع را به آنها آموزش دهید. به طور کلی صنایع به دو گروه صنایع مادر و صنایع مصرفی تبدیل می‌شوند. در کتاب درسی توضیح کامل درباره تفاوت این دو صنعت همراه با مثال آورده شده است.

بعد از تدریس این بخش به منظور تحکیم یادگیری، فعالیت شماره ۵ صفحه ۳۶ را انجام دهید.

پتروشیمی (مادر) فرش (مصرفی) کفش (مصرفی) قند و شکر (مصرفی)
فولاد (مادر) پارچه‌بافی (مصرفی)

نقشه صفحه ۳۵ یکی از ابزارهای مهم آموزش پراکندگی صنایع است. دانش‌آموزان را به چند گروه تقسیم کنید و فعالیت نقشه‌خوانی را با طرح پرسش‌هایی انجام دهید.

۱ چند استان صنعتی کشور را نام ببرید.

۲ با توجه به راهنمای نقشه، صنایع مهم ذوب‌آهن و تولید فولاد در کدام استان‌ها قرار دارند؟

۳ دو استان که دارای بیشترین کارخانجات ماشین‌سازی و ابزار هستند، روی نقشه نشان دهید.

۴ روی نقشه، مجتمع‌های پتروشیمی را نشان دهید و استان‌های مربوطه را نام ببرید.

در ادامه فعالیت ۶ را در کلاس انجام دهید:

پتروشیمی (بوشهر، بندر ماهشهر) ذوب‌آهن (اصفهان، اهواز) ماشین‌سازی (تبریز، اراک)

● همان‌طور که مشاهده می‌شود صنایع مادر در تعدادی از استان‌ها فعال‌اند، اما صنایع مصرفی در همه استان‌ها و تقریباً در جوار اغلب شهرها وجود دارند.

توجه دانش‌آموزان را به نمودار صنایع مصرفی جلب کنید و از آنها بخواهید ۳ استان که بیشترین صنایع مصرفی را در خود جای داده‌اند، نام ببرند.

سپس سؤال فعالیت ۴ را مطرح کنید و بپرسید چرا در اطراف شهرهای بزرگ صنایع مصرفی زیادی تأسیس می‌شود؟

زیرا این شهرها، جمعیت زیادی دارند و نیاز آنها به کالاهای مختلف زیاد است، به عبارت دیگر بازار مصرفی بزرگ‌تری دارند. از سوی دیگر، این کارخانه‌ها می‌توانند نیروی کار ماهر خود را از همین شهرها، تأمین کنند.

به پایان ببرید

مفاهیم صنعت، داده‌ها و ستانده‌ها در یک کارخانه، انواع صنایع (مادر، مصرفی) و پراکندگی جغرافیایی صنایع مهم را خلاصه و مرور کنید.

به عنوان تکلیف پایانی از دانش‌آموزان بخواهید با کمک خانواده و بزرگ‌ترها پرس‌وجو کنند و کارخانه‌ای را در محل زندگی خود شناسایی و در مورد کالاهای تولیدی آن و مکان و تعداد کارکنان و ... تحقیق کنند و نتیجه را به کلاس بیاورند.

محورهای عمده ارزشیابی

بیان مفهوم و تعریف صنعت، شناسایی و تمیز صنایع مادر از صنایع مصرفی، ساختن مدل از عوامل و فرایند تولید و توضیح اجرای آن، نشان دادن صنایع مهم بر روی نقشه بازدید از کارخانه یا پرس‌وجو درباره یک کارخانه و ارائه گزارش به کلاس از محورهای عمده ارزشیابی این درس است که از طریق آزمون کتبی و شفاهی و چک‌لیست مشاهده رفتار و بررسی فعالیت‌ها قابل سنجش است.

راه‌ها و حمل و نقل (۱)

درس ۸

انتظارات یادگیری

- انتظار می‌رود دانش‌آموزان با یادگیری این درس بتوانند :
 - نقش راه‌ها را در زندگی روزمره مردم، بیان کنند.
 - تغییر و تحول وسایل حمل و نقل را در طی زمان با مثال بیان کنند.
 - درباره انواع وسایل حمل و نقل درون شهری و مزایا و معایب هریک بحث و گفت‌وگو کنند.
 - مفاهیم بازرگانی، صادرات و واردات را تعریف کنند و مثال بیاورند.
 - انواع وسایل حمل و نقل زمینی را نام ببرند.
 - نکات ایمنی در جاده‌ها را به صورت پوستر، کاردستی و نظایر آن نمایش دهند.
 - درباره وسایل رفت و آمد دانش‌آموزان و کارکنان به مدرسه، پرسش‌نامه‌ای را تکمیل نمایند و داده‌های آن را استخراج کنند و به صورت نمودار نشان دهند.

مواد و وسایل مورد نیاز

کتاب درسی، نقشه راه‌های ایران در قطع دیواری، کاربرگه شماره ۷، تصاویری از وسایل حمل و نقل در گذشته، بروشورهایی در زمینه ایمنی و ترافیک جاده‌ای که توسط پلیس حمل و نقل جاده‌ای تولید شده است، تعدادی وسایل حمل و نقل اسباب‌بازی، نمایش فیلم نکات ایمنی و پلیس راهنمایی و رانندگی در کلاس (لوح فشرده ضمیمه کتاب)

آماده کنید

به منظور شروع درس بهتر است توجه دانش‌آموزان را به تصویر صفحه ۳۷ جلب کنید و از آنها بپرسید راه‌ها کدام نیازها را برطرف می‌کنند؟
دانش‌آموزان به مواردی چون رفتن به مدرسه، رفتن به مسجد، رفتن به مناطق تفریحی و مسافرت، حمل کالاها از کارخانه‌ها به فروشگاه، حمل محصولات کشاورزی از مزرعه به مغازه‌ها و رفتن به محل کار و...، اشاره می‌کنند.

پاسخ‌ها را جمع‌بندی کنید و بگویید :
 پس راه برای جابه‌جایی «مردم» و «کالاها» لازم است. به وسایلی که مردم و کالاها را جابه‌جا می‌کنند، وسایل حمل‌ونقل می‌گویند.

آموزش دهید

درس را با سیر تحول و پیشرفت وسایل حمل‌ونقل، ادامه دهید. البته گنجایش کتاب، تنها برای نمایش سه تصویر بوده است، اما پیشنهاد می‌شود تصاویری از حمل‌ونقل با چهارپایان، درشکه و ارابه و گاری، و اولین اتومبیل‌های قدیم تا اتومبیل‌های پیشرفته امروزی تهیه کنید و آنها را در کلاس به نمایش بگذارید. از دانش‌آموزان بخواهید از افراد سالمند خانواده خود درباره وسایل حمل‌ونقل در گذشته و تفاوت آنها با وسایل امروزی، پرس‌وجو کنند (فعالیت ۱) و نتیجه را در کلاس بیان کنند.

● موضوع بعدی حمل‌ونقل درون‌شهری است. این بخش را با پرسش و پاسخ شروع کنید. از دانش‌آموزان بخواهید وسایل حمل‌ونقل درون‌شهری محل زندگی خود (شهر یا شهر مجاور روستای محل زندگی) را نام ببرند.

نام وسایل حمل‌ونقل را روی تخته بنویسید: تاکسی، اتوبوس، مترو، تاکسی‌آژانس، دوچرخه، مینی‌بوس، سرویس مدرسه و

سپس بحث و گفت‌وگو با محور فعالیت ۲، ترتیب دهید.

اجازه بدهید دانش‌آموزان امتیازات وسایل نقلیه درون‌شهری را با توجه به موضوع آلودگی هوا، هزینه، ترافیک و ... مورد بحث قرار دهند و پیشنهاد خود را برای آینده حمل‌ونقل درون‌شهری، بیان کنند.

● فعالیت ۳، بخشی از مهارت‌های کاوشگری است. در این فعالیت دانش‌آموزان با گردآوری داده‌ها از طریق پرسش‌نامه، استخراج داده‌ها و نمایش آنها در قالب نمودار آشنا می‌شوند. دانش‌آموزان را به خوبی راهنمایی و کاربرگ‌ها را کنترل کنید و فرصت کافی (حداقل ۲ هفته) برای تکمیل آن، اختصاص دهید.

کاربرگی شماره ۷

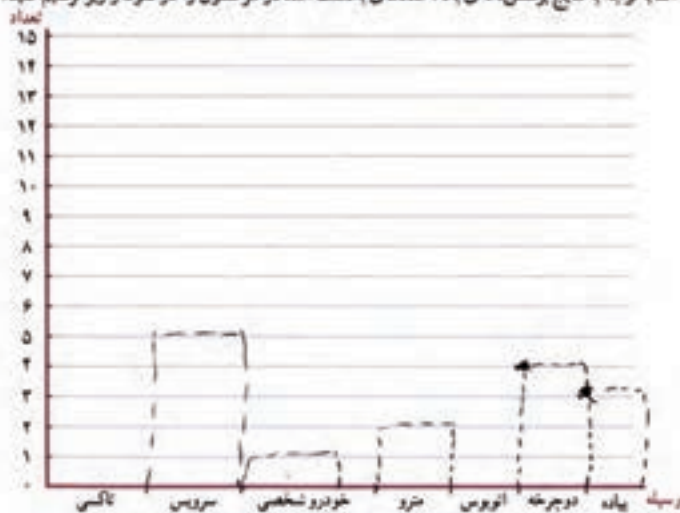
رفت و آمد به مدرسه

۱- از ۱۵ نفر از دانش‌آموزان و کارکنان مدرسه پرسید که برای رفت و آمد به مدرسه از چه وسیله‌ای استفاده می‌کنند.

ردیف	نام و نام خانوادگی	پیمانه	دوچرخه	اتوبوس	قطار شهری (مترو)	خودرو شخصی	سرویس مدرسه	تاکسی	سایر موارد
۱	امید حسن زاده	●					×		
۲	علی میرزایی	×							
۳	مهدی آصفیانی					×			
۴	سحر پور						×		
۵	پروین نامداری						×		
۶	امیر احمدی						×		
۷	سجاد زاهدی						×		
۸	رضا رفیعی		×						
۹	کوروش شاهی				×				
۱۰	میلاد کتبی		×						
۱۱	کیوان حسینی				×				
۱۲	شیرین اسدوی	×							
۱۳	علی کتبی		×						
۱۴	سپهر میرزایی	×							
۱۵	صادق آبروی		×						
جمع									

تعداد پاسخ‌های هر ستون را جمع بزنید. از این برش‌نامه چه نتیجه‌ای می‌گیرید؟

۲- با توجه به نتایج برش‌نامه‌ی بالا، عددهای به‌دست آمده در هر ستون را در نمودار زیر ترسیم کنید.

- جلسه بعدی درس را به موضوع بازرگانی و نقش راه‌ها در آن اختصاص دهید. دانش‌آموزان را راهنمایی نمایید که با انجام فعالیت ۴، به درک نقش راه‌ها در رفع نیازهای مادی برسند.

فعالیت ۴ تصویرخوانی: نقش راه‌ها در دسترسی کارگران و کارکنان کارخانه به کارخانه، نقش راه‌ها در حمل مواد اولیه به کارخانه، نقش راه‌ها در حمل کالاهای تولید شده به فروشگاه‌ها. تعدادی از کالاهایی را که در نواحی دیگر غیر از محل زندگی شما تولید شده مانند بیسکویت، کیک، نوشیدنی، کنسرو، میوه‌هایی مانند موز و آناناس را به کلاس ببرید و بگذارید دانش‌آموزان، بسته‌بندی این کالاها را مشاهده کنند و محل تولید آنها را روی بسته‌بندی بخوانند. سپس بپرسید به نظر شما این بیسکویت که در تبریز تولید شده یا این رب گوجه‌فرنگی که در مشهد تولید شده، چگونه به مغازه‌های محل زندگی ما رسیده و در دسترس ما قرار گرفته است.

همچنین مقداری از میوه‌هایی که عمدتاً وارد می‌شوند، مانند انبه، موز و آناناس را نشان دهید و بگویید که این میوه‌ها که در خارج از کشور ما تولید شده، چگونه به مغازه‌های محل زندگی ما، حمل شده‌اند؟ به هر ترتیب، برای دانش‌آموزان جالب است بدانند همه کالاهایی که مصرف می‌کنند، در محل زندگی آنها تولید نمی‌شود. برای مثال در استان یزد در فصل زمستان از مرکبات استان مازندران یا فارس استفاده می‌شود یا در مناطق مرطوب خزری انگور شاه‌رود و پسته کرمان و رفسنجان، مصرف می‌شود. همچنین به دانش‌آموزان توضیح دهید که محصولات محل زندگی آنها در نواحی دیگر کشور، توزیع و فروخته می‌شود. چند نمونه از سوغاتی‌ها و محصولات بومی را از دانش‌آموزان بپرسید و نتیجه‌گیری کنید. پس ما همواره برخی از کالاهای مورد نیاز خود را از مناطق دیگر وارد و برخی کالاهای تولیدی خود را به مناطق دیگر صادر می‌کنیم (می‌فرستیم).

با این مثال‌ها، مفهوم واردات و صادرات را توضیح دهید. در متن کتاب به نمونه‌ای از صادرات و واردات استان گیلان اشاره شده است، اما بهتر است شما به صورت عینی کالاهای وارداتی و صادراتی منطقه خود را در کلاس، محور آموزش قرار دهید.

فعالیت ۵ را انجام دهید

دانش‌آموزان روی بسته‌بندی یک کالا را می‌خوانند و سپس شهر محل تولید آن را روی نقشه پیدا می‌کنند (از نقشه صفحه ۴۲ استفاده کنید و در صورتی که آن شهر روی نقشه نبود، محل تقریبی آن را برای دانش‌آموزان معین کنید) و مسیری از آن شهر تا محل زندگی خود را ترسیم می‌کنند.

● **انواع وسایل حمل و نقل:** به منظور آموزش انواع وسایل حمل و نقل تعدادی اسباب‌بازی وسایل حمل و نقل را روی میز کلاس قرار دهید (شما می‌توانید جلسه قبل از دانش‌آموزان بخواهید تا هر وسیله حمل و نقل اسباب‌بازی دارند به کلاس بیاورند، مانند قطار، بالگرد، کامیون، هواپیما، کشتی، قایق، اتومبیل، اتوبوس، مینی‌بوس، تریلی و...).

به دانش‌آموزان بگویید این وسایل را طبقه‌بندی کنند. آنها می‌توانند وسایل را با توجه به نوع راه در سه طبقه زمینی، هوایی و آبی، دسته‌بندی نمایند. همچنین، وسایل زمینی را در دو گروه جاده‌ای و ریلی قرار دهند. این جلسه را به راه‌های جاده‌ای، اختصاص دهید. تفاوت بزرگراه با راه‌های جاده‌ای معمولی بیان می‌شود. از بچه‌ها بخواهید روی نقشه صفحه ۴۲، راه‌های اصلی و برخی مسیرهای آزادراه را نشان دهند.

● یکی از اهداف بسیار مهم این درس آموزش نکات ایمنی حمل و نقل جاده‌ای است. برای ایجاد علاقه و انگیزه در دانش‌آموزان پس از توضیح رعایت نکات ایمنی، از دانش‌آموزان داوطلب و علاقمند بخواهید به صورت یک پوستر یا مدل رعایت نکات مهم ایمنی را با استفاده از هنر خط و نقاشی یا کار دستی نمایش دهند. پوسترها و مدل‌ها را در کلاس به نمایش بگذارید.

به پایان ببرید

نکات مهم و کلیدی درس به ویژه نکات ایمنی در سفرهای جاده‌ای را مرور کنید. به عنوان فعالیت منزل از دانش‌آموزان بخواهید فعالیت ۶ صفحه ۴۱ را با کمک و راهنمایی بزرگ‌ترها انجام دهند. همچنین درباره فعالیت ۴ به کار ببندیم صفحه ۵۴ فکر کنند و پاسخ را به کلاس بیاورند.

محورهای عمده ارزشیابی

بیان مفاهیم صادرات و واردات و بازرگانی با ذکر مثال، بحث و گفت‌وگو درباره مزایا و معایب انواع وسایل حمل و نقل درون‌شهری، بیان انواع راه‌ها و وسایل حمل و نقل، انواع راه‌های زمینی جاده‌ای و نشان دادن آنها روی نقشه و فهرست نمودن و بیان نکات ایمنی در سفرهای جاده‌ای از مهم‌ترین محورهای ارزشیابی این درس است که با استفاده از ابزارهایی چون چک‌لیست ارزیابی فعالیت‌ها و مشاهده رفتار و آزمون‌های کتبی و عملکردی و شفاهی قابل سنجش است.

ملاحظات تدریس / دانستنی‌های معلم

● همان‌طور که می‌دانید کشور ما جزء کشورهای است که در آن میزان تصادفات و سوانح جاده‌ای و تلفات انسانی بسیار بالا است. به همین دلیل آموزش افراد و نهادینه‌سازی فرهنگ ایمنی و ترافیک و احترام به مقررات رانندگی از دوران کودکی باید مورد توجه قرار بگیرد. در این زمینه توجه خانواده‌ها و جلب توجه آنها به رعایت نکات ایمنی (به ویژه جلسه توجیهی با پدرها) در جاده‌ها ضروری است. زیرا هماهنگی آموزش در مدرسه با رفتار خانواده‌ها به یادگیری مؤثر این موارد کمک می‌کند و به عکس هر نوع ناهماهنگی موجب خنثی شدن آموزش‌های مفید در این حوزه می‌شود. برای مثال خوب است که همه افراد خانواده حتی سرنشینان عقب خودروی خود را به بستن کمربند ایمنی ملزم کنند و یا سرعت و سبقت غیرمجاز یا صحبت با تلفن همراه در نزد همه افراد خانواده، کاری ناپسند تلقی شود.

دانستنی‌های معلم (دریاها و نقش بنادر در حمل و نقل بین‌المللی)

حمل و نقل دریایی عاملی مهم در توسعه و شکوفایی اقتصادی کشورها به‌شمار می‌رود. حمل و نقل از طریق دریا مسیری مطمئن برای تأمین انرژی، مواد غذایی و کالا به‌شمار می‌رود. امروزه جابه‌جایی حدود ۹۰ درصد از تجارت جهانی برحسب وزن توسط شرکت‌های کشتیرانی انجام می‌شود. توسعه حمل و نقل دریایی کالاهای مزایای بی‌شماری را برای مصرف‌کنندگان به‌ویژه درخصوص قیمت‌های رقابتی کالاهای ارمان می‌آورد.

ایران با دارا بودن ۴۶۹۵ کیلومتر خط ساحلی سرزمین اصلی و ۱۰۹۵ کیلومتر خط ساحلی با توجه به رودها و جزایر در کرانه‌های خلیج فارس دریای عمان و دریای خزر امکان بهره‌مندی از فرصت حمل و نقل در تجارت بین‌المللی را فراهم کرده است. درحال حاضر استان‌های گیلان، مازندران و گلستان با دسترسی به دریای خزر در شمال و استان‌های خوزستان، بوشهر، هرمزگان و سیستان و بلوچستان در جنوب با دسترسی به آب‌های خلیج فارس و دریای عمان استان‌هایی هستند که امکان استفاده از روش حمل و نقل دریایی را برای تجارت فرامرزی فراهم می‌کنند. در جنوب کشور از خلیج چابهار در جنوب شرقی تا بندر خرمشهر و در جنوب غربی ایران، وجود خط ساحلی باعث شده است تا بیشترین درصد تجارت بین‌المللی کشور در جنوب، فقط از طریق حمل و نقل دریایی میسر شود؛ درحالی که در شرق و غرب ایران تنها از طریق روش‌های حمل و نقل ریلی جاده‌ای و خط لوله امکان‌پذیر است.

مزایای حمل و نقل دریایی

۱ مزیت در قیمت با توجه به طول مسیر : حمل کالا با کشتی باصرفه‌ترین روش در جابه‌جایی کالا در مسافت‌های طولانی است. از نظر اقتصادی استفاده از کامیون برای مسیرهای کم مقرون به صرفه است در حالی که کشتی بهترین گزینه حمل کالا برای مسافت‌های بسیار طولانی است.

۲ مزیت در ظرفیت حمل کالا : حمل و نقل دریایی به دلیل ویژگی‌های عملیاتی‌اش امکان ساخت و بهره‌برداری از کشتی‌ها در اندازه‌های بسیار بزرگ را دارد. این ویژگی منجر به افزایش ظرفیت و کاهش قیمت تمام شده حمل در مقایسه با دیگر روش‌های حمل و نقل می‌شود. برای مثال اگر چه یک کامیون در مقایسه با کشتی می‌تواند کالا را از در ورود تا در خروج حمل کند اما از نظر ظرفیت حمل یک کشتی پاناماکس ظرفیتی معادل ۲۱۱۶ کامیون دارد.

بندر چیست و چه خدماتی ارائه می‌دهد؟ بندر مکانی از یک شهر ساحلی است که کشتی‌ها برای تردد و پهلوگیری و نیز تخلیه بارگیری و نگهداری کالاهای ورودی و خروجی در آنها هستند. هر بندر به دو محدوده خشکی و محدوده آبی تقسیم می‌شود. محدوده خشکی هر بندر از در ورود و خروج و حصارهای پیرامونی آن شروع و به اسکله‌ها ختم می‌شود و ارائه خدمات به کالاهای در این محدوده انجام می‌شود.

۱ ارائه خدمات به کشتی‌ها

۲ ارائه خدمات به صادرکنندگان و واردکنندگان کالا

از مهم‌ترین بنادر ایران می‌توان به بنادر امیرآباد و انزلی در سواحل دریای خزر و بنادر امام خمینی، شهیدرجایی (بندرعباس) و بوشهر در سواحل خلیج فارس اشاره کرد. بندر چابهار تنها بندر اقیانوسی ایران نیز در سواحل دریای عمان است که قابلیت فوق‌العاده برای توسعه تجارت دریایی ایران را دارد.